

Blavatsky en haar beweegredenen

Korte biografie

Helena Petrovna Blavatsky - Von Hahn, vaak aangeduid als HPB

- 1831 Geboren te Jekaterinoslaw (toen Rusland; nu Oekraïne)
- 1848 Trouwt met generaal Blavatsky; verlaat hem na drie maanden en reist naar Constantinopel
- 1848-1873 *Wanderjahre*
  - 1851 Ontmoet haar Meester M. in Londen voor de eerste keer
- 1873 Krijgt een order van haar Meester om naar Amerika te gaan
- 1874 Ontmoet Colonel Olcott
- 1875 Richt samen met Olcott, Judge en enkele anderen in New York de Theos. Society op
- 1877 Eerste boek *Isis ontsluit* verschijnt
- 1879 Reist met Col. Olcott naar India, Bombay
- 1882 Ernstig ziek. Hoofdkwartier van de Theos. Soc. verhuist naar Adyar
- 1884 Hele jaar in Europa
- 1885 Drie maanden in Adyar; dan weer naar Europa; nooit terug gegaan naar India
  - Beginnt te schrijven aan *De Geheime Leer*
- 1887 Bijna gestorven
- 1888 Deel I en deel II van *De Geheime Leer* verschijnen
- 1889 Twee boeken verschijnen: *De Sleutel tot de Theosofie* en *De Stem van de Stilte*
- 1891 Verlaat haar stoffelijk lichaam op 8 mei.

Van de TVN-website

Een theosofische wereldbeschouwing

Het heelal van HPB is een geordend heelal. Het is niet een schitterend ongeluk, een samenkomen van toevalligheden, maar een bestuurd en met bewustzijn begiftigd geheel. Hierin staat zij lijnrecht tegenover de wetenschappers van haar tijd voor wie het universum een optelsom is van de delen waaruit het is samengesteld. De mens is voor HPB niet alleen een fysiek lichaam, maar vormt een geïntegreerd onderdeel van het levende, zich ontwikkelende universum. De mens bestaat uit geest, ziel en lichaam die onderling specifieke betrekkingen hebben. Ontwikkeling is voor HPB een fundamentele eigenschap van het mens-zijn, hetgeen zij beschrijft als een groei van bewustzijn door Inwijding.

Eenheid als doel

HPB stelde haar leven in dienst van de mensheid, en bracht de wijsheid van de ouden terug in de herinnering van haar tijdgenoten. Die goddelijke wijsheid, die ze theosofie noemde, inspireert tot mededogen met het lijden van onze medemensen en tot een praktisch altruïsme dat niet alleen gericht is op het verlichten van de symptomen van ellende, maar op het wegnemen van de oorzaak: onwetendheid van onze fundamentele eenheid met alle andere wezens. Het leven en werken van Helena Petrovna Blavatsky was slechts op dat ene doel gericht.

De Geheime Leer

Haar belangrijkste werk is het in 1888 verschenen: *De Geheime Leer*. De ondertitel van het werk luidt: "De synthese van wetenschap, religie en filosofie". Het eerste deel, *Het ontstaan van de kosmos*, beschrijft hoe werelden tot stand komen en hoe onze eigen wereldbol en zijn lagere rijken evolueerden tot de tijd dat de menselijke vorm werd ontwikkeld. Het tweede deel, *Het ontstaan van de mens*, bespreekt de verdere evolutie van die vorm, het ontwaken van het denkvermogen, de evolutie van mensen in de eerste tijdvakken ("rassen") tot aan de huidige periode, en de toekomstige ontwikkeling. Elk deel van *De Geheime Leer* is verdeeld in drie afdelingen: de stanza's van Dzyan; de ontwikkeling van de symboliek en een confrontatie van de wetenschap met *De Geheime Leer*.

De Geheime Leer bevat de "verzamelde wijsheid van alle tijden". Deze gaat uit van een kernachtige symboliek. In het werk ligt de nadruk voortdurend op innerlijke waarden tegenover uiterlijke, geestelijke principes tegenover stoffelijke, spiritualiteit tegenover materialisme. *De Geheime Leer* is niet geschreven als een openbaring maar als een verzameling van fragmenten die verspreid zijn over duizenden geschriften van de grote Aziatische en voor-christelijke godsdiensten. Ze laat zien dat door vergelijking van de kosmogonieën van de Oudheid een begrip van het ware, het universele kan worden verkregen. De tekst spoort aan tot eigen onderzoek op elk gebied van de natuur. HPB verwierp iedere vorm van dogmatische interpretatie van haar werk.

Uitspraken van Blavatsky over de studie van De Geheime Leer

Uit Madame Blavatsky over de studie van Theosofie (door Robert Bowen)

Zij vertelde nog heel wat meer over het 'Grondbeginsel'. Zij zegt:

Als je denkt dat je uit De Geheime Leer een bevredigend beeld van de samenstelling van het universum kunt krijgen, dan zal deze studie je alleen maar verwarren. Het boek is niet bedoeld om zo'n definitieve uitspraak te doen over het bestaan, maar om je in de richting van de Waarheid te leiden.

Zij herhaalde deze laatste uitdrukking vele malen. Ze zei:

Het is volkomen nutteloos om naar anderen te gaan waarvan je veronderstelt dat zij wat verder gevorderd zijn en hen te vragen een 'uitleg' van De Geheime Leer te geven. Dat kunnen zij niet. Als zij het proberen, dan bestaat alles wat zij geven kunnen alleen maar uit pasklaar gemaakte exoterische weergaven die in de verste

verte niet op de Waarheid lijken. Zo'n uitleg accepteren betekent onszelf vastleggen op verstarde ideeën, terwijl de Waarheid uitstijgt boven ideeën die wij kunnen formuleren en uitdrukken.

Exoterische uitleggingen zijn allemaal best en zij veroordeelt deze niet, als zij maar gezien worden als wegwijzers voor beginners en door hen als niet meer dan dat worden aanvaard. ....

Neem De Geheime Leer ter hand zonder enige hoop te koesteren de definitieve Waarheid van het bestaan van haar te vernemen, of zonder enig ander idee dan maar te zien in hoeverre zij kan leiden in de richting van de Waarheid. Zie in [deze] studie een middel om het denken te oefenen en te ontwikkelen zoals dat nooit door andere studies ontwikkeld is.

(Uit: Madame Blavatsky over de studie van Theosofie: [brochure](#) op de TVN-website)

Uitspraken uit het boek *De Sleutel tot de Theosofie*

Uit een bewerking van *De Sleutel tot de Theosofie*

Voorwoord

Dit is geen volledig en alomvattend handboek over theosofie, maar een sleutel die de deur ontsluit naar diepere studie; hoofdlijnen en grondbeginselen. Theosofie begrijpelijk maken zonder mentale inspanning van de kant van de lezer is onmogelijk. Zowel in de mentale als de geestelijke wereld moet iedereen door eigen inspanning vooruitkomen. Deze uiteenzetting is vooral voor mensen die belangstelling hebben, maar die nog onzeker zijn en niet overtuigd. Het gaat om datgene wat waar is, niet om wat prettig is.

Hoofdstuk I. De Theosofie en de Theosophical Society

DE BETEKENIS VAN DE NAAM

Theosofie: Goddelijke wijsheid of wijsheid van de goden. De naam komt uit de derde eeuw na Christus of van nog vroeger; werd voor het eerst gebruikt door Ammonius Saccas en zijn leerlingen die het eclecticisch theosofisch stelsel invoerden. Zij wilden alle godsdiensten, sekten en volkeren met elkaar verzoenen in een gemeenschappelijk ethisch stelsel, gebaseerd op eeuwige waarheden. Zij werden ook wel neoplatonisten genoemd.

In de voetnoot op blz. 2 en 3 wordt meer gezegd over de hoofdpunten van de eclecticische theosofie, over het onthullen van goddelijke mysteriën aan de mens die zeer rein leeft en over Ammonius Saccas en zijn volgelingen (bijv. Plotinos).

De Wijsheidsreligie was in de oudheid één. Uit vergelijkende studie en analyse van de wereldgodsdiensten blijkt de oorspronkelijke religieuze filosofie gelijk te zijn. Eens werden tijdens de Mysteriën leringen gegeven aan de ingewijden. De Mysteriën waren een algemeen verspreide instelling. De gegeven leringen blijken overal identiek te zijn.

HET BELEID VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY

In de tijd van Ammonius bestonden er verscheidene oude, grote godsdiensten en talrijke sekten. De neoplatonisten waren een grote groep en behoorden tot verschillende religieuze filosofieën. Zij probeerden te bewijzen dat elke sekte als een twijg uit de grotere takken van de godsdiensten was gegroeid en dat deze laatste ontsprongen zijn aan één stam – de Wijsheidsreligie. Zij probeerden om iedereen te bewegen om hun geschillen en twisten te vergeten en te bedenken dat zij allen in het bezit waren van dezelfde waarheid in een ander kleed. Ammonius zei dat de godsdienst van de menigte geleidelijk was verdraaid door louter menselijke waandenkbeelden, bijgeloof en leugens; dat ze tot haar oorspronkelijke zuiverheid teruggebracht moest worden; en dat alles wat Christus beoogde, was de wijsheid van de Ouden weer in haar oorspronkelijke zuiverheid te herstellen. Ammonius werd in zijn beleid gesteund door twee kerkvaders, door geleerde rabbijnen van de Synagoge, door de Academie en het Gymnasium.

Dit alles is precies wat de moderne T.S. (Theosophical Society) ook nastreeft.

DE WIJSHEIDSRELIGIE IN ALLE TIJDEN ESOTERISCH

Ammonius heeft niets op schrift gesteld, net zoals Boeddha, Pythagoras, Confucius, Orpheus, Socrates en Jezus niets opgeschreven hebben. De leerlingen van Ammonius hebben wel geschreven, hebben de leer uiteengezet voor zover hun geloofsbelijdenis openlijk bekend was.

De school van Ammonius was verdeeld in een exoterische en een esoterische leer. De oude Wijsheidsreligie (waaruit de godsdiensten ontsprongen) was esoterisch. Deze was altijd één; zij vormt het laatste woord van kennis die voor de mens mogelijk is. Daarom werd ze zorgvuldig bewaard. Ze is vele eeuwen ouder dan de neoplatonisten, heeft deze tijd bereikt en zal iedere andere religie en filosofie overleven. Deze Wijsheidsreligie werd altijd bewaard door de ingewijden van ieder land en hun discipelen, de ernstige zoekers naar waarheid, in die delen van de wereld waar zulke zaken altijd zeer waardevol werden geacht (bijv. India, Midden-Azië, Perzië).

Iedere oude religieuze/filosofische cultus bestond uit esoterisch of geheim onderricht en een exoterische (uiterlijke en openbare) eredienst. Bij ieder volk omvatten de Mystериën van de Ouden de “grotere” (geheime) en de “kleinere” (openbare) Mystериën. De priesters van de oude volken hielden hun werkelijke bonafide overtuigingen geheim uit vrees voor ontwijding; ze maakten hun werkelijke filosofische geheimen nooit bekend aan de menigte; maar gaven hen alleen het omhulsel. “Je gaat toch niet je kudde schapen voeden met geleerde verhandelingen over plantkunde in plaats van gras?”. Er worden hier voorbeelden genoemd van dit onderscheid in verschillende leringen (Pythagoras; het Egyptische hiëratische schrift; Ammonius Saccas; het vroege Christendom, zelfs de leringen van Christus; de Essenen van Judea en Carmel).

De “Geheime Wijsheid” en een veronderstelde omgang met God, is niet eenvoudig door studie te verwerven. De oude theosofen zeiden dat het oneindige niet door het eindige kan worden gekend, niet door het eindige zelf kan worden waargenomen, maar dat de goddelijke essentie zich in een toestand van extase aan het hogere geestelijke Zelf kan doen kennen. Plotinos heeft de echte extase omschreven als “de bevrijding van het denken van zijn eindig bewustzijn, waardoor het één wordt en zich vereenzelvigd met het oneindige”. Dat is de hoogste toestand, maar niet van blijvende aard en

die wordt alleen door zeer, zeer weinigen bereikt. Het is dezelfde toestand als wat in India *samadhi* wordt genoemd.

Meditatie is stil en woordeloos gebed. Aangehaald wordt hoe Plato omschreef hoe men uiteindelijk zover kan komen zodat men dát kan zien wat wezenlijk goed is.

Theosofie is in haar leringen en ethiek zo oud als de wereld en het ruimste en meest universele stelsel van alle.

De reden dat theosofie in het westen zo onbekend is gebleven, is vooral een eeuwenlang gemis aan werkelijk geestelijk inzicht en zelfs belangstelling, en tengevolge van de hier al te grote gehechtheid aan zintuiglijke zaken en de lange onderworpenheid aan de dode letter van dogma en ritueel. Bovendien werd theosofie altijd geheim gehouden. Redenen daarvoor: de verdorvenheid van de gemiddelde menselijke natuur en haar zelfzucht die altijd uit is op bevrediging van persoonlijke begeerten ten koste van naasten en verwanten; ten tweede dat men er niet op kon vertrouwen dat de heilige en goddelijke kennis behoed zou worden voor ontwijding. Die ontwijding heeft geleid tot verwording van de meest verheven waarheden en symbolen, en tot het geleidelijk misvormen van geestelijke zaken tot menselijke, concrete en grove voorstellingen – met andere woorden tot het verlagen van het godsbegrip en tot afgoderij.

THEOSOFIE IS GEEN BOEDDHISME

..... De ethiek van theosofie komt overeen met die welke Boeddha onderwees. Deze ethiek is de ziel van de Wijsheidsreligie en was eens het gemeenschappelijk bezit van de ingewijden van alle volkeren. Boeddha was de eerste die deze verheven ehtische leer in zijn openlijke leringen vorm gaf, en ze tot grondslag en kern van zijn openbaar stelsel maakte. In andere religies komen ritueel en dogma op de eerste en voornaamste plaats. In het boeddhisme is altijd de meeste nadruk op de ethiek gelegd. ....

Hoofdstuk II. Exoterische en Esoterische Theosofie

WAT DE HEDENDAAGSE THEOSOPHICAL SOCIETY NIET IS

De T.S. is niet een herleving van het boeddhisme of van de neoplatonische theosofie.

.....

Er zijn ook in Europa altijd vele bewegingen geweest die ontstonden binnen de kerk als pogingen om de diepere betekenis en de oorspronkelijke strekking van de christelijke geschriften naar voren te brengen en te verklaren. Ze trachtten de geestelijkheid te hervormen en de ware vroomheid nieuw leven in te blazen, maar kregen nooit bijval. Het enkele woord “ketterij” was voldoende om ze in vergetelheid te dompelen. De orthodoxie wilde nooit geïnformeerd en verlicht worden. Die geschriften waren in de kern van de zaak theosofisch in de meest strikte betekenis en hadden betrekking op de kennis van de mens van zijn eigen natuur en het hogere leven van de ziel.

In iedere eeuw zijn er individuen geweest die de theosofische leringen hebben begrepen en ze in hun levenspatroon hebben verweven. Die leringen behoren niet tot één godsdienst of één organisatie of één bepaalde tijd. Ze zijn het geboorterecht van elke menselijke ziel. Wat rechtzinnig is, moet door een ieder zelf worden uitgemaakt overeenkomstig zijn aard en behoeften en zijn wisselende

ervaringen. De theosofie heeft geen geloofsleer of ritueel; haar geloof is: "trouw aan de waarheid" en haar ritueel: "elke waarheid eren door toepassing".

De T.S. werd gegrondvest op het ene beginsel, de wezenlijke broederschap der mensen zoals hier geschetst. Dit beginsel van universele broederschap wordt door het grootste deel van de mensheid weinig begrepen en het alles overtreffende belang ervan wordt zelden erkend. Veel verenigingen die zich baseren op het beginsel van altruïsme of waarachtige broederschap, hebben verschillende namen gedragen, maar vele zijn ook theosofisch genoemd. De wezenlijke leer was bij deze genootschappen steeds dezelfde en het andere was bijkomstig. Maar veel mensen worden aangetrokken door bijkomstigheden en zien het wezenlijke niet.

De leden van de T.S. zijn vrij de godsdienst of filosofie te belijden die zij willen, of geen enkele. Zij moeten wel akkoord gaan met de drie doeleinden van de organisatie en bereid zijn die in praktijk te brengen. De T.S. is een menslievende en wetenschappelijke instelling voor de verspreiding van de broederschapsgedachte langs *praktische* in plaats van *theoretische* lijnen. Elk lid moet, als hij/zij kan, meehelpen aan de uitvoering van tenminste één van de drie doeleinden. Dus moet elk lid of een weldoener zijn, of een geleerde, iemand die zich verdiept in Aziatische en andere oude literatuur of in het bovenzinnelijke. Anders is er voor hem/haar geen reden om "lid" te worden.

Een lid van de T.S. is daardoor nog geen theosoof. Als hij geen gevoel heeft voor de *goddelijke* samenhang van de dingen, is hij geen theosoof. En iemand die theosofie op zijn eigen *sektarische* en zelfgenoegzame manier opvat, is dat ook niet.

THEOSOFEN EN LEDEN VAN DE T.S.

..... Het voordeel van het lidmaatschap van de T.S. is om esoterische instructies te krijgen, de onvervalste leringen van de Wijsheidsreligie en om bij de uitvoering van het programma geholpen te worden door wederzijdse steun en sympathie. Eendracht maakt macht en harmonie, en goed geleide, gelijktijdige inspanningen brengen wonderen teweeg. Dat is het geheim geweest van alle verenigingen en gemeenschappen, zolang de mensheid bestaat.

Als iemand alléén werkt in zijn pogingen om een occultist of zelfs een adept te worden, dan zijn er tienduizend kansen tegen één dat hij niet zal slagen. Er zijn in onze tijd geen boeken over occultisme en theurgie die de geheimen van de alchemie of de middeleeuwse theosofie in duidelijke taal weergeven. Ze zijn allemaal symbolisch of in parabelen en de sleutel daartoe is in het Westen al eeuwen geleden verloren gegaan; hoe kan iemand dan achter de juiste betekenis komen van wat hij leest en bestudeert? Wie geen ingewijde als leermeester heeft, kan zich beter niet aan die gevaarlijke studie wagen. ....

In het Westen is geen wetenschappelijke en nauwkeurige kennis van het occultisme te vinden; niemand heeft zelfs enig idee wat het ware occultisme betekent. Allen die proberen op hun eigen manier iets te bereiken, vervallen door onwetendheid al gauw tot *zwarte magie* (het gebruik van abnormale krachten zuiver voor eigen genoegen of andere zelfzuchtige doeleinden, ook als dit onopzettelijk gebeurt).

Bij de T.S. hebben werkelijke ingewijden, meesters in esoterische wijsheid hun instructies gegeven aan enkelen die jarenlang onder hun leiding hebben gestudeerd en hun hele leven aan hun dienst hebben gewijd. De laatsten kunnen de zo overgedragen kennis aan anderen meedelen. Een deel van de ware wetenschappen is beter dan een massa verkeerd begrepen kennis.

Maar hoe kan men weten of het echt is of namaak? Men kent de boom aan zijn vruchten, een stelsel aan zijn resultaten. Er heeft geen enkele heilige adept bestaan, of bestaat nu nog, die alleen en op zichzelf het occultisme beoefende. Er zijn wel diverse enkelingen die ontdekkingen hebben gedaan en die flitsen van de verborgen geheimen van de natuur hebben ontvangen. Maar zij zijn allen specialisten; geen enkele heeft de mensheid met zijn kennis echt geholpen.

In Europa kennen we wel enkele van die specialisten, maar in Azië bestonden mensen die tot veel meer in staat waren; daar is het geheim van de yogi "te leven in de dood" nog bewaard gebleven.

De belangrijkste doeleinden van theosofie zijn die waarvan je mag verwachten dat ze leiden tot verlichting van menselijk lijden, moreel en lichamelijk, en hiervan is het eerste belangrijker dan het tweede. De theosofie moet de nadruk leggen op ethische beginselen; ze moet de ziel zuiveren om zo het stoffelijk lichaam te kunnen helpen. ....

Het helpen van de lijdende mensheid zal niet lukken door het occultisme te bestuderen met zelfzuchtige bedoelingen. Men wordt ook geen occultist door een enkele tak van de esoterische wijsheid te bestuderen, maar alleen door ze alle te bestuderen en beheersen.

Maar elk lid heeft recht op onderricht. ....

HET VERSCHIL TUSSEN THEOSOFIE EN OCCULTISME

Iemand kan een goed theosoof zijn, zonder een occultist te zijn.

Een waar theosoof moet het hoogste zedelijk ideaal in praktijk brengen, moet ernaar streven zijn/haar eenheid met de hele mensheid te beseffen en moet onophoudelijk voor anderen werken.

Occulte wetenschappen zijn echte, bestaande en zeer gevaarlijke wetenschappen. Occultisten die werkelijke kennis bezitten, hebben geleerd om de geheime krachten van de dingen in de natuur te ontwikkelen en hebben de verborgen vermogens die "in de mens latent zijn" aangekweekt. Zo hebben zij een enorme voorsprong op meer onwetende stervelingen. .... Maar iemand kan alleen een echte occultist zijn als hij/zij een goede theosoof is. Iemand die het occultisme beoefent zonder een goed theosoof te zijn, is eenvoudig een zwarte magiër, bewust of onbewust.

Een occultist gelooft niet in het bovennatuurlijke, ook niet in goddelijke wonderen. Een occultist beoefent *wetenschappelijke* theosofie, gebaseerd op nauwkeurige kennis van de verborgen werkingen van de natuur. Een theosoof echter die de zogenaamde abnormale vermogens gebruikt *zonder* de kennis van het occultisme, houdt zich alleen bezig met een gevaarlijke vorm van mediumschap, zelfs al houdt hij zich aan de theosofie en haar hoogst denkbare ethiek. Hij werkt dan in *blind* geloof, in het duister. Iedereen die een tak van de occulte wetenschappen probeert te beoefenen zonder de wijsgerige, *redelijke verklaring* van die krachten te kennen, is als een boot zonder roer op een stormachtige oceaan.

HET VERSCHIL TUSSEN THEOSOFIE EN SPIRITISME

.....

Voor theosofie geldt dat het verschil tussen de onsterfelijke Individualiteit en de sterfelijke persoonlijkheid de basis vormt voor een goed begrip van de oosterse wijsbegeerte. Onze leringen leggen de nadruk op de eenheid van geest en stof; geest is *potentiële* stof en stof is eenvoudig gekristalliseerde geest. Toch kan het woord geest alleen worden gebruikt voor de *werkelijke*

Individualiteit, omdat de oorspronkelijke en eeuwige toestand van *alles* niet geest is, maar *meta-geest*: de zichtbare en vaste stof is er slechts de periodieke openbaring van.

Over het verschil tussen werkelijke Individualiteit en het “ik” waarvan we ons bewust zijn: er is verschil tussen het eenvoudige feit van zelfbewustzijn, het eenvoudige gevoel van “ik ben ik” en de samengestelde gedachte “ik ben mijnheer Smit”. “Mijnheer Smit” staat voor een lange reeks dagelijkse ervaringen, geregen aan een draad van het geheugen, die voor het grootste deel weer vergeten worden. Die bundel ervaringen noemen wij de *bedrieglijke persoonlijkheid* omdat ze eindig en voorbijgaand is. Het element waaruit het gevoel “ik ben ik” voortkomt, noemen wij de *ware Individualiteit*. Deze Individualiteit (in oude geschriften vaak Ego genoemd) speelt telkens een nieuwe rol op het levenstoneel. En deze “acteur” kan niet terugkeren naar het toneel van zijn vroegere daden omdat dat niet verenigbaar zou zijn met een toestand van *onvermengde* gelukzaligheid na de dood.

WAAROM VINDT DE THEOSOFIE ERKENNING?

Theosofie wordt juist nu (1889) weer naar voren gebracht omdat de tijd ervoor rijp werd geacht, wat blijkt uit de vastberaden pogingen van zoveel ernstige zoekers om de *waarheid* te vinden, wat het ook mag kosten en waar ze ook verborgen mag zijn. Toen de behoeders ervan dit beseften, stonden zij toe dat tenminste enkele delen van die waarheid openbaar werden gemaakt.

De theosofie is volstrekt geen openbaring – zelfs niet in de zin van een nieuwe en rechtstreekse onthulling door hogere of bovenmenselijke wezens; maar alleen een ontsluiting van oude, zeer oude waarheden voor mensen die daar tot nu toe niets van wisten en zelfs onbekend waren met het feit dat zo’n archaische kennis bestond en bewaard is gebleven. .... ..

Hoofdstuk III. De Werkwijze van de Theosophical Society

DE DOELEINDEN VAN DE SOCIETY

1. Het vormen van een kern van de universele broederschap der mensheid zonder onderscheid van ras, geloof, geslacht, kaste of huidskleur.
2. Het aanmoedigen van de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap.
3. Het onderzoeken van onverklaarde wetten in de natuur en van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.

Het eerste doeleinde van universele broederschap vraagt erom de belemmeringen te verwijderen om dit tot werkelijkheid te maken zodat het niet alleen maar een utopie is. Een allereerste belemmering wordt gevormd door de aangeboren zelfzucht van de menselijke natuur. Deze zelfzucht wordt dagelijks versterkt en zelfs gerechtvaardigd, in plaats van uitgeroeid.

De godsdienstige opvoeding wakkert dit aan. De opvattingen over goed en kwaad zijn bedorven door het letterlijk aanvaarden van de joodse bijbel. De onzelfzuchtige ideeën in de altruïstische leringen van Jezus zijn slechts een theoretisch onderwerp geworden. De voorschriften tot zelfzuchtig handelen uit de Mozaïsche bijbel hebben in het westen diep wortel geschoten, ondanks dat Christus hier zo tegen heeft gepredikt. *Alleen de theosofie* kan deze verdorvenheid uitroeien.

DE GEMEENSCHAPPELIJKE OORSPRONG VAN DE MENS

De theosofie kan deze verdorvenheid uitroeien door op logische, wijsgerige, metafysische en ook wetenschappelijke gronden aan te tonen dat:

- a. alle mensen geestelijk en stoffelijk dezelfde oorsprong hebben; dit is de grondleer van de theosofie;
- b. alles wat een volk of een mens treft, alle andere volkeren en alle andere mensen raakt, daar de mensheid van één en dezelfde essentie is en die essentie één is – oneindig, ongeschapen, eeuwig – noem het God of natuur.

Dit is ook de leer van Christus, hoewel de bijbelse volkeren er misschien liever aan voorbijgaan. ....

Christus zou hebben gezegd: “Hebt elkander lief.” “Hebt uw vijanden lief”; want “indien gij (alleen) liefhebt die u liefhebben, wat voor loon (of verdienste) hebt gij? Doen ook de tollenaars niet hetzelfde? En indien gij alleen uw broeders groet, waarin doet gij meer dan het gewone? Doen ook de tollenaars niet hetzelfde?”

Maar vele christelijke, ‘oudtestamentische’ mensen baseren zich op het Oude Testament dat al hun hartstochten, hun wetten van verovering, annexatie en tirannie over rassen die zij *inferieur* noemen, in de hand werkt. Op grond van de passage in Genesis 9:25 “Vervloekt zij Kanaän, een knecht der knechten zij hij voor zijn broeders!”, opgevat naar de dode letter, zijn vierhonderd jaar lang grote misdaden begaan in de vorm van de slavernij van mensen uit Afrika. De schuld van deze grote misdaad berust bij de christelijke kerk.

De eenheid van onze stoffelijke oorsprong is door de wetenschap bewezen. En toch vertonen Darwinisten geen grotere broederlijke genegenheid. Dat toont de tekortkoming van materialistische stelsels. De eenheid van onze stoffelijke oorsprong doet geen beroep op onze hogere en diepere gevoelens. Maar als de eenheid van ziel en geest van de werkelijke, onsterfelijke mens eenmaal is bewezen en diep in ons hart geworteld is, dan zouden we ware menslievendheid en broederlijke welwillendheid kunnen ontwikkelen.

De theosofie leert dat de *wortel* van de gehele natuur, objectief en subjectief, en van al het andere in het heelal, zichtbaar en onzichtbaar, één absolute essentie *is, was en altijd zal zijn*, waaruit alles begint en waarin alles terugkeert. Dit is filosofie die verder alleen volledig door de vedantijnen en het boeddhistische stelsel wordt vertegenwoordigd.

Vervolgens gaat de schrijfster in op wat de leden van de T.S. praktisch zouden kunnen doen om dichter bij het ervaren van de universele broederschap der mensen te komen: dat zijn bijv. een *onsektarische* opvoeding, het uitwisselen op internationaal niveau van kunst- en andere producten, ..., het doordringen worden van de gedachte dat er één waarheid moet zijn die in alle verschillende religies tot uitdrukking wordt gebracht.

Door één mens te benadelen, benadeelt men de gehele mensheid. Om dit te kunnen inzien wordt de vergelijking gemaakt met een plant: een plant bestaat uit een wortel, een stengel en vele zijscheuten en bladeren. Zoals de mensheid in haar geheel de stam is die uit de geestelijke wortel groeit, zo vormt de stengel de eenheid van de plant. Door een beschadiging van de stengel wordt het verloop van de toekomstige groei en ontwikkeling van de plant beïnvloed. Zo is het ook met de mensheid.

Behalve deze stoffelijke wetten bestaan er dan bovendien de karmische wetten, die iemand echter pas volledig kan begrijpen als hij het occultisme bestudeert.

Maar ook zonder deze is het duidelijk dat in de ware filosofie elke daad haar morele en eeuwigdurende gevolg heeft. Door één mens onrecht aan te doen, benadelen wij niet alleen onszelf, maar op de lange duur de hele mensheid. Zolang niet elk mens ertoe gebracht is om dit als *axiomatische waarheid* te aanvaarden, zullen broederlijke gevoelens op aarde niet mogelijk zijn.

ONZE ANDERE DOELEINDEN

Het tweede doeleinde wordt in praktijk gebracht door goede boeken over de wereldgodsdiensten te verzamelen, door inlichtingen te geven over oude filosofieën, overleveringen en legenden; door het vertalen en uitgeven van waardevolle, oorspronkelijke werken en door mondeling onderricht.

Het derde doeleinde van het tot ontwikkeling brengen van de sluimerende geestelijke en psychische vermogens in de mens moet worden bereikt door voordrachten en persoonlijk onderricht en door middel van publicaties. Het is onze plicht de geestelijke intuïtie in de mens wakker te houden, dweepzucht en huichelarij (bijv. het geloof in iets bovennatuurlijks) te bestrijden en te verijdelen. We moeten proberen *kennis* te verkrijgen van alle natuurwetten en die te verspreiden, en de studie aan te moedigen van de occulte wetenschappen, *gegrond op de ware kennis van de natuur*, in plaats van op vormen van bijgeloof die berusten op blind geloof en gezag.

OVER DE HEILIGHEID VAN DE GELOFTE

De ethische leer in de T.S. bestaat uit het essentiële en beste van de ethische beginselen van de wereld, verzameld uit de leringen van alle grote wereldhervormers (bijv. Confucius, Zoroaster, Laotze, Bhagavad Gita, Gautama Boeddha, Jezus van Nazareth, Pythagoras, Socrates, Plato). .....

Hoofdstuk IV. De Verhouding van de Theosophical Society tot de Theosofie

OVER ZELFVERBETERING

Verheffing in ethische zin is dus het voornaamste waarop in de T.S. wordt aangedrongen. Maar het gedrag van sommige leden is nogal in tegenspraak met deze grondregel. Daar is weinig aan te doen. Dat ligt aan de menselijke natuur. Een waar theosoof moet rechtvaardig handelen en zich nederig gedragen.

Allen zijn bereid voor hun eigen ontwikkeling en vooruitgang te werken; slechts zeer weinigen willen werken voor de ontwikkeling van anderen. Toch zou dat het beste zijn. Want voor iedere bloem van liefde en barmhartigheid die iemand in de tuin van zijn buurman plant, zal een verfoeilijk onkruid uit zijn eigen tuin verdwijnen, en zo zal deze tuin der goden – de mensheid – bloeien als een roos. ....

Er is verschil tussen de theosofie en de vereniging, tussen de idee en de onvolkomen belichaming ervan....

HET ABSTRACTE EN HET CONCRETE

Theosofie is in haar abstracte betekenis goddelijke wijsheid, of het totaal aan kennis en wijsheid dat aan het Heelal ten grondslag ligt – de homogeniteit van het eeuwig *Goede*; en in haar concrete betekenis is ze het totaal daarvan dat aan de mens op deze aarde door de natuur is toebedeeld, en niets meer.

Alleen in de abstracte beweegredenen kan de T.S. beschouwd worden als de belichaming van theosofie; de concrete gedaante van de T.S. is dat niet. Ze werd gevormd als een hulp om de mensen te doen zien dat er zoiets als theosofie bestaat, en hen te helpen zich ernaar op te heffen door haar eeuwige waarheden te bestuderen en op te nemen. ....

Hoofdstuk XII. Wat is praktische theosofie

PLICHT

Een blijvende vrede in de mens kan slechts bereikt worden door levenservaringen en het grootste deel daarvan bestaat uit pijn en lijden. Vreugde en genoegens leren ons niets. .... Plicht is dat wat wij aan onze medemensen verschuldigd zijn en vooral aan allen die armer en hulpelozer zijn dan wijzelf. En met het oog op karma is het duidelijk dat het ook onze plicht is de levensbeker zonder morren tot de laatste druppel leeg te drinken, wat deze ook voor ons in mag houden. ....

OVER ZELFOPOFFERING

De hoogste richtlijn voor ons handelen is: aan anderen meer geven dan aan zichzelf – *zelfopoffering*. Maar zelfopoffering moet gepaard gaan met onderscheidingsvermogen. Als een dergelijke zelfverzaking onterecht of blindelings plaatsvindt, zonder te letten op de daaruit voortvloeiende gevolgen, kan ze vergeefs zijn, en zelfs schadelijk. Een grondregel is rechtvaardigheid naar zichzelf die niet groter, maar ook niet kleiner is dan die naar anderen. Zichzelf daarbij gezien als een deel van de collectieve mensheid, het gaat niet om een persoonlijke rechtvaardigheid. Bijvoorbeeld heeft een mens niet het recht zichzelf dood te hongeren zodat een ander voedsel heeft. Maar het is wel zijn plicht zijn eigen gemak op te geven en voor anderen te werken als die niet in staat zijn voor zichzelf te werken. ....

OVER NAASTENLIEFDE

.... Theosofische opvattingen over naastenliefde in de praktijk betekenen *persoonlijke* inspanning voor anderen; *persoonlijke* barmhartigheid en vriendelijkheid; *persoonlijke* belangstelling voor het welzijn van hen die lijden; *persoonlijke* sympathie, zorg en hulp bij hun moeilijkheden of noden. ....

THEOSOFIE VOOR DE MASSA

.... De hoofdzaak is dat de vruchtbare bron van alle misdaden en immorele handelingen moet worden uitgeroeid. En dat is het geloof dat het voor de mens mogelijk is de gevolgen van zijn eigen daden te ontlopen. ....

Besluit

DE TOEKOMST VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY

Haar toekomst zal vrijwel geheel afhangen van de mate van onbaatzuchtigheid, toewijding en wijsheid van die leden op wie de taak zal rusten de Society na de dood van de stichters te leiden. Al dergelijke pogingen zijn tot nu toe altijd op een mislukking uitgelopen. Dergelijke organisaties zijn tot een sekte gedegenererd, hebben eigen dogma's opgesteld waaraan niet getornd mocht worden en hebben zo geleidelijk de vitaliteit verloren die alleen de levende waarheid kan geven.

De schrijfster schetst vervolgens een heel aantrekkelijk beeld van hoe de ontwikkelingen zouden kunnen zijn als het hiervoor genoemde gevaar afgewend zou worden. Ze hoopt dat dan in de twintigste eeuw de grote massa van denkende en intelligente mensen doordrongen is van ruime en verheven denkbeelden over religie, plicht en menslievendheid. Dat strakke geloofsvormen, dogma's, maatschappelijke vooroordelen, antipathieën tussen naties en rassen alle wegvallen en dat er een weg komt voor de praktische verwezenlijking van broederschap onder alle mensen. De mensheid zal gespaard blijven voor de vreselijke gevaren, zowel mentaal als lichamelijk, van een ontwikkeling in een broeinest van zelfzucht en kwade hartstochten.

De "Meesters" zullen aan het einde van de twintigste eeuw weer een poging wagen om de geestelijke vooruitgang van de mensheid op een duidelijke wijze te stimuleren. De schrijfster hoopt dat die volgende impuls dan een talrijke en *eensgezinde* groep mensen vindt die gereed zijn om de nieuwe toortsdrager van de waarheid te verwelkomen. Dan zou de aarde in de eenentwintigste eeuw een hemel kunnen zijn, vergeleken met wat ze nu is (1889).

(Uit: Een bewerking van *De Sleutel tot de Theosofie*)

Uit: Het hoger en lager zelf

Bewerking van een hoofdstuk in het boek *De ware H.P. Blavatsky* van William Kingsland (1928)

Belangrijk is het onderscheid dat gemaakt moet worden tussen het blijvende en tijdelijke zelf, vaak benoemd als het hoger en lager zelf; het onderscheid tussen de onsterfelijke geestelijke individualiteit en de tijdelijke persoonlijkheid die is wat wij normaliter "ons zelf" noemen.

Het onderscheid is zo belangrijk omdat het aan de wortel ligt van die grote *tweevoudigheid* in onze aard. Er schijnt een voortdurende strijd te zijn tussen wat wij goed en kwaad noemen, of de ingevingen van het hoger zelf zoals ze zijn, tegen de eigen wil van het lagere persoonlijke zelf.

Dit is te zien als de sleutel tot veel dat anders raadselachtig is in het leven van H.P. Blavatsky – zoals het ook bij elk van ons is. Alleen was er bij haar een bijzondere *persoonlijkheid*, buitengewoon sterk en met een eigen wil, en daarbij begiftigd met ongekende paranormale eigenschappen. Wat haar eigen innerlijke worsteling aangaat heeft zij bereikt, dat zij die lagere persoonlijkheid volkomen tot onderwerping aan de wil en de doeleinden van het hoger zelf bracht *in alle dingen die betrekking hadden op haar levenswerk en zending zoals zij deze van haar grote leraren ontvangen had*. Dit laatste moet er bij vermeld worden omdat zij in veel gevallen de persoonlijkheid haar eigen gang liet gaan, zoals wij allen dat doen.

Hier willen wij proberen een algemene blik te krijgen op de verhouding tussen het hoger en het lager zelf in haar filosofische en psychologische aspecten. Het verschil tussen het hoger en het lager zelf is

zo oud als de oudste wijsbegeerte in de wereld, maar in het Westen is het in de christelijke leer uit het oog verloren. Deze erkent alleen een *persoonlijk* zelf, een zelf dat zijn bestaan begint als het als afzonderlijke mens in deze wereld geboren is en toch vanaf dat ogenblik een eindelooz eeuwig leven voor zich heeft. Dit was niet wat de meer verlichte eerste kerkvaders zoals Origenes leerden.

Het beginsel, dat aan de leer van de onsterfelijkheid van de ziel ten grondslag ligt, is zeer eenvoudig. Het is eenvoudig dit: dat de mens, zoals wij hem nu kennen, zowel een sterfelijke als een onsterfelijke aard bezit. Zijn sterfelijke aard is dat deel van hem, dat tot de wereld van verschijnselen behoort: de wereld van tijd, ruimte en oorzakelijkheid, waarin alles aan geboorte, groei en dood onderhevig is. Zijn onsterfelijke aard is dat hogere of innerlijkste deel van zijn wezen, dat geworteld is en gegrondvest in het onsterfelijke, eeuwige, volstreckte *Beginsel*, waaruit alle dingen voortkomen, waartoe alle dingen moeten terugkeren en waarin alle dingen leven, bewegen en hun wezen hebben.

.....

Mystiek is in haar eigen wezen de uitoefening van een bovennormaal vermogen, dat het verstand overtreft. Daarbij krijgt de mens innerlijk een bewuste levenservaring van zijn eenheid met de absolute Werkelijkheid. Als hij dat doet, raakt hij niets aan wat buiten hem zelf is. Hij valt terug op de gelukzalige diepten van zijn eigen wezen, van zijn eigen innerlijke geestelijke aard die deel uitmaakt van en één is met de absolute Werkelijkheid. Anders gezegd: hij is in aanraking met zijn blijvende of hoger zelf en hij doet dit in de eerste plaats door te ontstijgen aan het formele denkvermogen van concrete denkbeelden. Door het bewustzijn van het hoger *manas* binnen te gaan ontvangt hij het licht van de twee hoogste beginselen, *atma* en *boeddhi*. Deze drie geestelijke beginselen, *atma-boeddhi-manas*, vormen de goddelijke onsterfelijke *individualiteit*, de geestelijke drieheid als onderscheiden van de lagere *persoonlijkheid*.

.....

Kennis van de verborgenheden van het leven moet daarom vergezeld gaan van een volkomen verzaking van het zelf. Anders leidt deze kennis naar 'het linkerhandse pad', tot het worden van een 'zwarte magiër'. In de geschriften van H.P. Blavatsky worden wij voortdurend hiervoor gewaarschuwd.

(Voor het weggelaten deel van deze bewerking zie [onder "Artikelen"](#))

*Er is een weg steil en doornig, geplaveid met allerlei gevaren,
maar toch een weg en hij leidt naar het ware hart van het universum.
Er is geen gevaar dat onverschrokken moed niet kan overwinnen.
Er is geen beproeving die vlekkeloze zuiverheid niet te boven kan komen.
Er is geen moeilijkheid die een sterk weten niet kan doorstaan.
Voor hen die met succes op weg zijn, is er een beloning die ons begrip te boven gaat:
het vermogen om de mensheid te zegenen en te redden.
Voor hen die falen zijn er andere levens waarin het succes kan komen.*

H.P. Blavatsky (gemoderniseerde versie)

Literatuurverwijzingen:

De ware H.P. Blavatsky, William Kingsland, 1928 (Ned. vertaling, Uitgeverij J. Couvreur, Den Haag)

De Sleutel tot de Theosofie, H.P. Blavatsky, 1889 (Ned. vertaling van 1985, Theosophical University Press, Den Haag)

Madame Blavatsky over de studie van Theosofie, Robert Bowen, (1932), 1960 (Ned. vertaling van 1988, Theosofische Vereniging in Nederland, brochure)